

PRZESTRZEŃ EDUKACYJNA
ZABAWY ZE SZTUKĄ

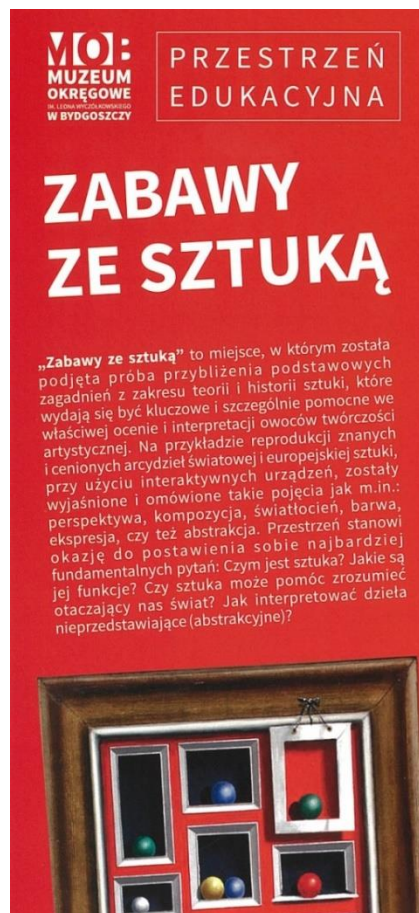
Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy
Centrum Edukacji Muzealnej, ul. Mennica 6

ZABAWY ZE SZTUKĄ

„Zabawy ze sztuką” to przestrzeń edukacyjna utworzona pod koniec 2018 roku w Centrum Edukacji Muzealnej Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy. Jej celem jest przybliżenie odbiorcom podstawowych zagadnień z zakresu teorii i historii sztuki, kluczowych dla świadomego i krytycznego odbioru dzieł plastycznych.

Przestrzeń została zaprojektowana tak, by edukować zwiedzających angażując ich w proces poznawczy, poprzez zastosowanie wielu stanowisk interaktywnych oraz tłumaczenie abstrakcyjnych pojęć i terminów plastycznych na konkretnych przykładach reprodukcji znanych i cenionych arcydzieł światowej, europejskiej i polskiej sztuki.

„Zabawy ze sztuką” zostały podzielone na cztery moduły poświęcone różnym, wzajemnie dopełniającym się zagadnieniom: przestrzeń, światło i mrok, barwa oraz deformacja. Przestrzeń edukacyjna jest wyposażona w liczne interaktywne urządzenia przystosowane do potrzeb odbiorców w różnym wieku. Ponadto dla osób niewidomych przygotowano opisy audiodeskryptywnie oraz tyflografiki.

Ulotka informacyjna dotycząca przestrzeni

I. Przestrzeń w malarstwie

- a) Perspektywa
- b) Kompozycja

II. Światło i mrok

- a) Camera obscura
- b) Światłocień

III. W krainie koloru

- a) Mieszanie barw
- b) Barwy a percepcja
- c) Symbolika barw

IV. Oblicza malarskiej ekspresji

- a) Deformacja
- b) Plama kontra linia
- c) Od figuracji do abstrakcji

Pierwsza sala „Zabaw ze sztuką” wita gości ekspozycją dotyczącą zjawiska **perspektywy**. Na przykładzie dzieł z różnych epok wyjaśniono i pokazano, jak twórcy starali się odwzorować przestrzeń na dwuwymiarowej powierzchni. Starsi zapoznają się tu z poszczególnymi **typami perspektywy**, a dzieci mogą same zmierzyć się z tym zagadnieniem, bawiąc się m.in. **specjalną układanką**.

②

PRZESTRZEŃ W MALARSTWIE – PERSPEKTYWA

①

PERSPEKTYWA

Już od pierwszych prób malarskich prehistoryczni artyści podjęli temat odwzorowywania przestrzeni na płaskiej powierzchni. Z początku była to skalna ściana, później deska czy też rozstawione na sztaludze płótno. O takim czy innym usytuowaniu obiektów w dziele sztuki decydował, dosłownie i w przenośni, punkt widzenia artysty. A sposobów postrzegania otaczającej nas rzeczywistości może być bardzo wiele...

PRZESTRZEŃ W MALARSTWIE – PERSPEKTYWA

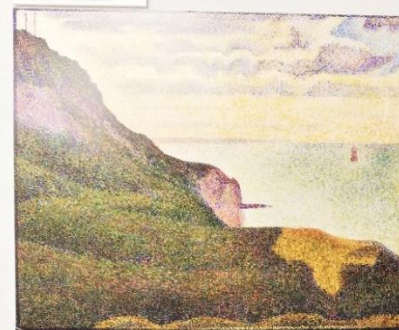
Perspektywa kulisowa

Obiekty na obrazie ustawione są w taki sposób, że elementy dalsze są częściowo przysłonięte przez elementy bliższe. Formy zachodzące w obrazie jedna na drugą wywołują wrażenie, że ta, która ukazana jest w całości, znajduje się bliżej patrzącego, a ta, która pokazana jest tylko częściowo – dalej.

Perspektywa pasowa

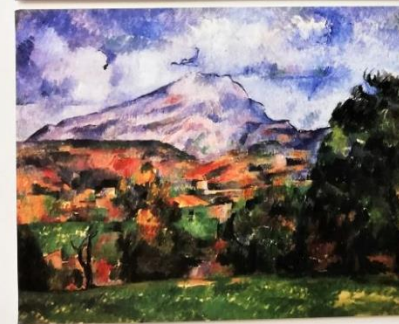
Postacie i obiekty pogrupowane są w poziome rzędy (pasy). To, co zgodnie z zamysłem twórcy ma być najbliższe patrzącemu umieszczone jest na samym dole przedstawienia, zaś pasy wyższe ukazują to, co znajduje się dalej.

Schemat perspektywy barwnej
Im dalej tym jaśniejszy i chłodniejszy

Perspektywa barwna

W tej perspektywie wykorzystano optyczne właściwości barw. Barwy ciepłe, które wydają się zbliżać do patrzącego, odzwierciedlają bliższe obiekty, a kolory zimne ukazują przedmioty znajdujące się w większym oddaleniu.

Paul Gauguin, Wiosna w Bora-Bora, 1897-1898

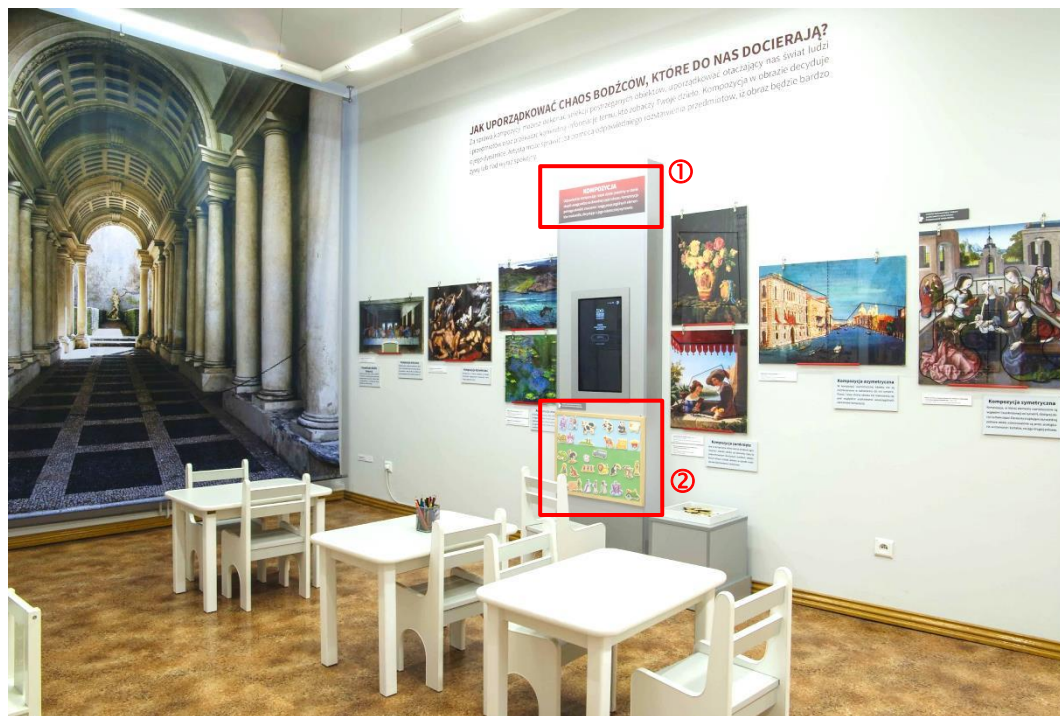
Przykładowe typy perspektywy, prezentowane na ekspozycji

Drugim zagadnieniem omawianym w tej części przestrzeni edukacyjnej jest **kompozycja**. Wybrane dzieła malarskie służą zwiedzającym, jako przykłady różnych **typów kompozycji**. Dla lepszego zrozumienia tematu, na obrazach zamontowano ekrany z przezroczystego pleksi, z narysowanymi liniami układu kompozycyjnego każdego malowidła. Dzieci same mogą skomponować swój obraz na tablicy magnetycznej.

②

PRZESTRZEŃ W MALARSTWIE – KOMPOZYCJA

①

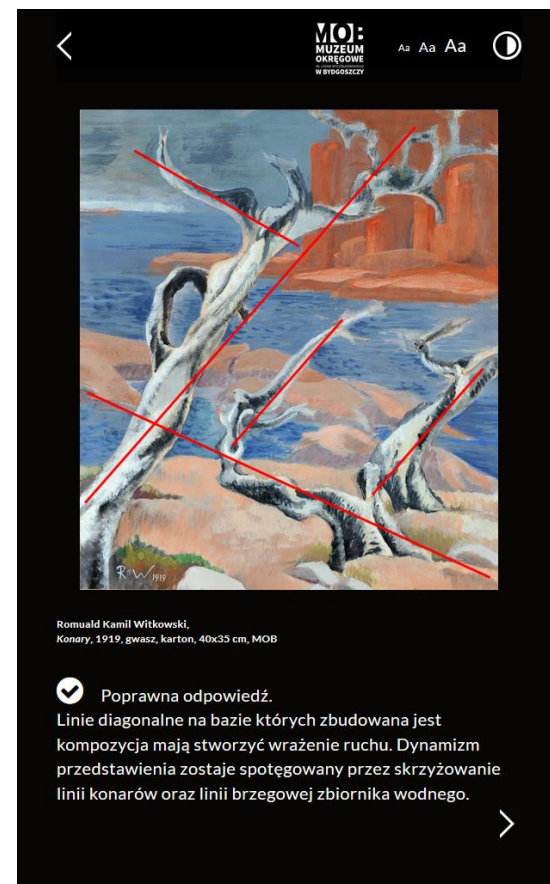
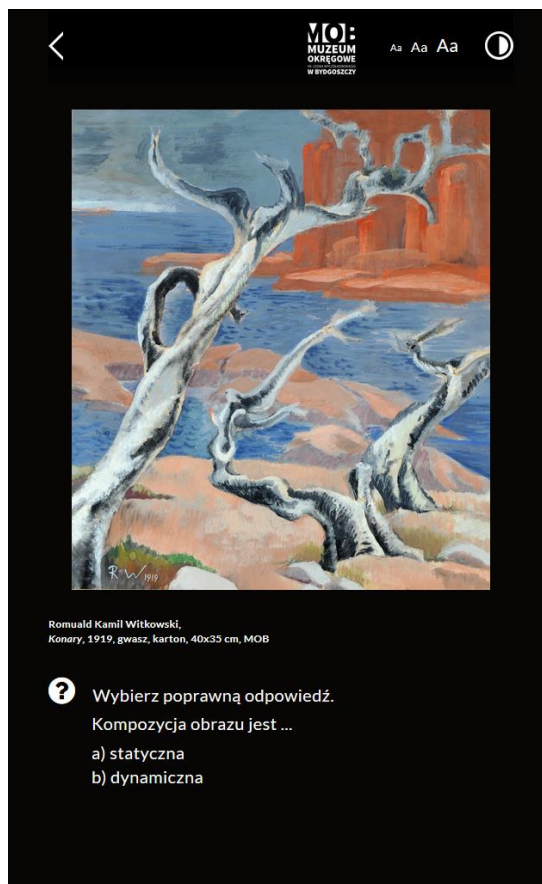
KOMPOZYCJA

Odpowiednio komponując nasze dzieło jesteśmy w stanie skupić uwagę widza na dowolnej części obrazu. Kompozycja pomaga określić znaczenie i wagę poszczególnych elementów malowidła, decydując o jego ostatecznej wymowie.

PRZESTRZEŃ W MALARSTWIE – KOMPOZYCJA

W centrum ekspozycji znajduje się ekran dotykowy z **quizem**, w którym uczestnik ma zadanie wskazać prawidłowy **rodzaj kompozycji** pokazywanych dzieł. Prawidłowa odpowiedź jest nagradzana dodatkowym opisem kompozycji. W przypadku złej odpowiedzi, uczestnik jest proszony o ponowne dokonanie wyboru. Aplikacja dostępna jest również on-line, na stronie internetowej muzeum:

[**ZAGRAJ** 😊](#)

Przykładowe pytanie w quizie dotyczącym kompozycji w malarstwie

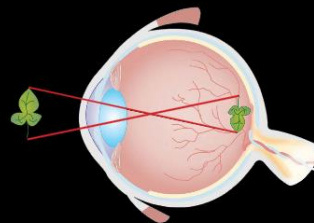
ŚWIATŁO I MROK – CAMERA OBSCURA

Następna sala przestrzeni edukacyjnej poświęcona jest tematyce **światła i mroku** oraz **kolorów**.

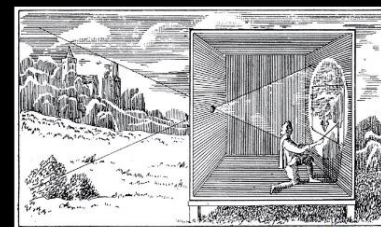
Prezentacja pierwszego zagadnienia została oparta o dwa celowo zaciemnione stanowiska. Jedno z nich to w pełni funkcjonalna **camera obscura**. Po zasłonięciu kotary, osoby znajdujące się w kabinie mogą na żywo obserwować, na półprzeźroczystym ekranie odwrócony, obraz Wyspy Młyńskiej, rozciągający się za murami budynku muzeum.

CAMERA OBSCURA „SZTUCZNE OKO”

SCHEMAT FUNKCJONOWANIA
LUDZKIEGO OKA

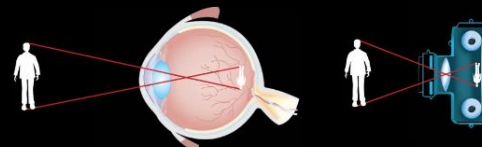

CAMERA OBSCURA
RYCINA Z XVII WIEKU

Pierwsze wzmianki o camera obscura (łac. ciemna komnata) pochodzą z V w. przed Chr., od chińskiego filozofa Mo-Ti. Jej działanie szczegółowo opisał Leonardo da Vinci w 1490 r. Urządzenie pozwala zarejestrować odwrócony obraz utworzony przez promienie światła, które

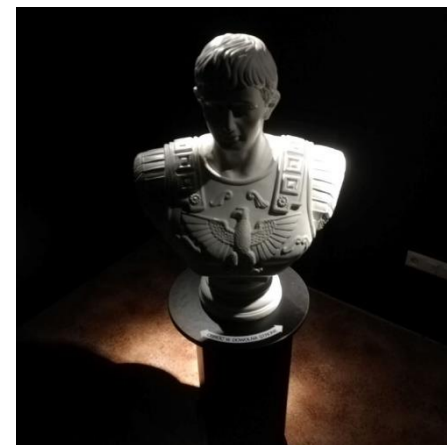
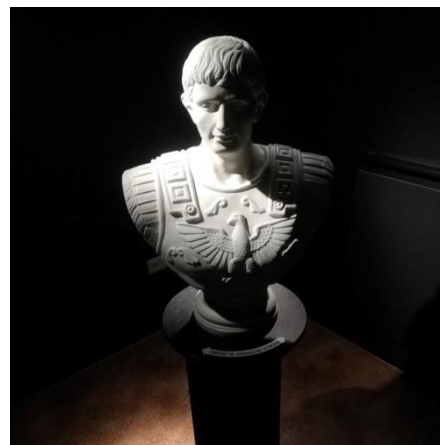
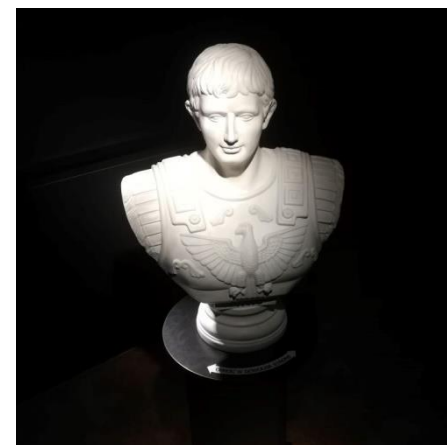
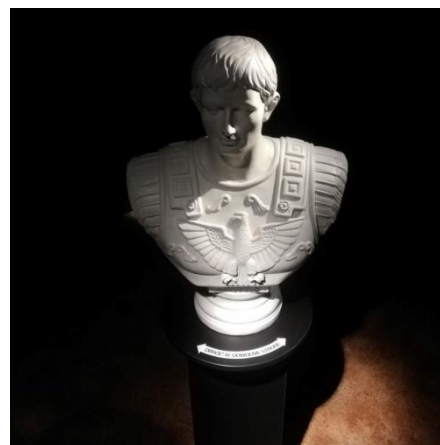
przechodzą przez małą dziurkę i padają na ekran w zaciemnionym pomieszczeniu albo specjalnym pudełku. W XVI w. artyści zaczęli wykorzystywać camera obscura jako środek pomocniczy przy malowaniu z natury. Urządzenie stało się punktem wyjścia do stworzenia aparatu fotograficznego w I poł. XIX w.

Funkcjonowanie i budowa aparatu fotograficznego opiera się na podobnej zasadzie, na jakiej działa ludzkie oko.

ŚWIATŁO I MROK – ŚWIATŁOCIENÍ

Drugie zaciemnione stanowisko pozwala naocznie przekonać się, na czym polega zjawisko **światłocienia**. Na środku niewielkiej kabiny na obracającym podeście ustawiono popiersie, na które z dwóch górnych rogów pomieszczenia skierowano punktowe źródła światła. Obracając rzeźbę zwiedzający mogą obserwować, jak gra światła i cienia zmienia oblicze postaci i postrzeganie całej bryły.

W KRAINIE KOLORU

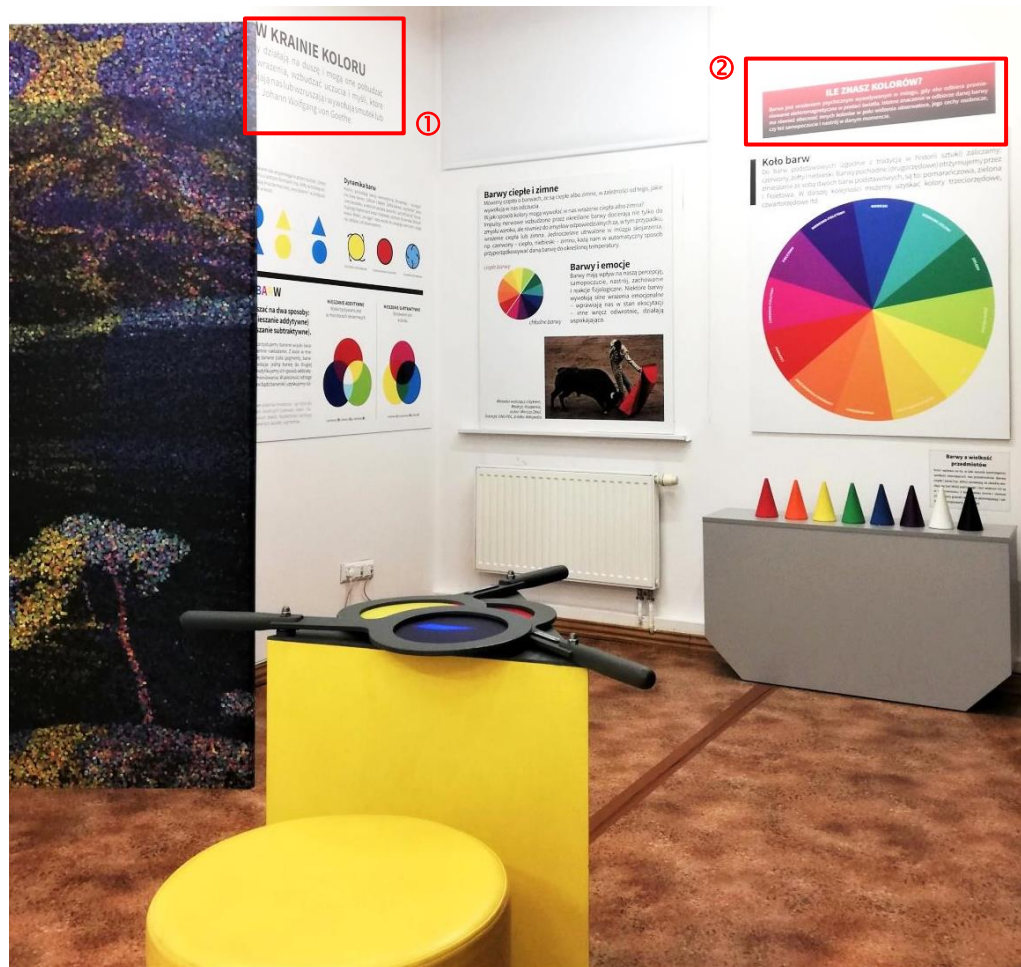
Z monochromatycznego obszaru światła i cienia przechodzimy następnie do tętniącej feerią barw krainy, gdzie kolory mieszają się ze sobą, wpływają na sposób, w jaki postrzegamy otaczający nas świat i nadają znaczenia przedmiotom i ludziom, nie tylko w sztuce, ale i w codziennym życiu.

W KRAINIE KOLORU

„Barwy działają na duszę i mogą one pobudzać w niej wrażenia, wzbudzać uczucia i myśli, które uspokajają nas lub wzruszają i wywołują smutek lub radość”. Johann Wolfgang von Goethe. ①

ILE ZNASZ KOLORÓW?

Barwa jest wrażeniem psychicznym wywoływanym w mózgu, gdy oko odbiera promieniowanie elektromagnetyczne w postaci światła. Istotne znaczenie w odbiorze danej barwy ma również obecność innych kolorów w polu widzenia obserwatora, jego cechy osobnicze, czy też samopoczucie i nastrój w danym momencie.

②

W KRAINIE KOLORU – MIESZANIE BARW

Ekspozycja wyjaśnia, między innymi, na czym polega **addytywne** i **substraktywne** mieszanie barw. Stanowisko wyposażone w filtry w kolorach podstawowych, podświetlone strumieniem białego światła, pozwala zwiedzającym w praktyce zaobserwować zjawisko powstawania barw pochodnych.

Koło barw

Do barw podstawowych (zgodnie z tradycją w historii sztuki) zaliczamy: czerwony, żółty i niebieski. Barwy pochodne (drugorzędowe) otrzymujemy przez zmieszanie ze sobą dwóch barw podstawowych, są to: pomarańczowa, zielona i fioletowa. W dalszej kolejności możemy uzyskać kolory trzeciorzędowe, czwartzorzędowe itd.

W KRAINIE KOLORU – BARWY A PERCEPCJA

Zwiedzający mogą również dowiedzieć się, jak kolory wpływają na **percepcję** odbiorcy: w jaki sposób wewnętrzna dynamika barw zmienia sposób postrzegania przez nas przedmiotów i jak kształty i kolory wchodzą ze sobą w interakcje, wzmacniając lub osłabiając swoje oddziaływanie na patrzącego.

Drewniane stożki w różnych kolorach pozwalają na własne oczy przekonać się, czy teoria sprawdza się w praktyce.

Barwy a kształt

Działanie koloru może być osłabiane lub wspomagane przez kształt. Ostre kolory działają silniej w połączeniu z ostrymi formami (np. żółty w trójkącie). Barwy bardziej stonowane zostają jeszcze mocniej „wyciszone” w połączeniu z formami obłymi (np. błękit w kole).

Dynamika barw

Kolory posiadają swoją wewnętrzną dynamikę – szczególnie dwie barwy: żółcień i błękit. Żółta barwa „wychodzi” poza ramy kształtu, w którym została zawarta i „przybliża się” do patrzącego. Natomiast kolor niebieski cechuje dynamika dośrodkowa. Błękit „wciąga” nasz wzrok do swojego centrum i zdaje się oddalać od obserwatora.

dynamika odśrodkowa

zrównoważona dynamika

dynamika dośrodkowa

W KRAINIE KOLORU – SYMBOLIKA BARW

Poza optycznymi właściwościami barw, „Zabawy ze sztuką” poruszają także niezwykle istotną (szczególnie w kontekście twórczości artystycznej) kwestię **symboliki kolorów**. Multimedialna prezentacja, udostępniona na ekranie dotykowym, przybliży to zagadnienie na przykładzie sztuki średniowiecznej. Po wybraniu jednej z barw, na monitorze prezentowany jest zestaw dzieł, w oparciu o które omawiane jest symboliczne znaczenie danego koloru w malarstwie tego okresu.

Prezentacja dostępna jest również on-line, na stronie internetowej muzeum.

[ZOBACZ 😊](#)

ŚWIATŁO, MROK, KOLOR – IMPRESJONIZM

Ostatnim tematem omawianym w drugiej sali przestrzeni edukacyjnej jest **impresjonizm**, doskonale podsumowujący rozważania dotyczące zarówno światła i mroku, jak i koloru w sztuce.

Na przykładzie zestawionych ze sobą obrazów Claude'a Moneta, z serii przedstawiającej fasadę Katedry w Rouen, pokazano, jak gra światła, cienia i kolorów oraz ich twórczego przetworzenia przez artystę wpływają na efekt końcowy dzieła.

IMPRESJONIZM

Malarze impresjoniści dążyli do zarejestrowania na płótnie „ułotnych chwil”. Dlatego zwracali szczególną uwagę na sposób, w jaki światło zmienia obraz otaczającego nas świata. Często malowali serie prac ukazujących ten sam obiekt w różnych porach dnia i roku, akcentując wpływ promieni świetlnych na naszą percepcję. Pierwsza wystawa malarzy impresjonistów miała miejsce w 1874 roku w Paryżu.

Fasada Katedry w Rouen: 1. 1892-1894, Museum Folkwang (Essen, Niemcy), 2. 1894, National Gallery of Art (Waszyngton, USA), 3. 1894, The J. Paul Getty Museum (Los Angeles, USA), 4. 1894, Sterling and Francine Clark Art Institute (Williamstown, USA), 5. 1892-1893, Metropolitan Museum of Art (Nowy Jork, USA), 6. 1894, Kolekcja prywatna, 7. 1892-1893, Musée d'Orsay (Paryż, Francja), 8. 1894, Schloss Weimar (Niemcy), 9. 1892-1894, Musée Marmottan Monet (Paryż, Francja), 10. 1894, Kolekcja prywatna, 11. 1893, Kolekcja prywatna, 12. 1892-1894, Pola Museum of Art (Hakone, Japonia)

OBLICZA MALARSKIEJ EKSPRESJI

Ostatnia sala „Zabaw ze sztuką” poświęcona jest niezwykle szerokiemu i skomplikowanemu zagadnieniu **artystycznej ekspresji**.

W jaki sposób malarz przekształca zastaną rzeczywistość, na potrzeby tworzonego dzieła? Co lepiej odwzorowuje otaczający nas świat: linie, czy plamy? I czy „abstrakcja” rzeczywiście jest abstrakcyjna? To tylko kilka z wielu pytań, stawianych w tej części przestrzeni edukacyjnej.

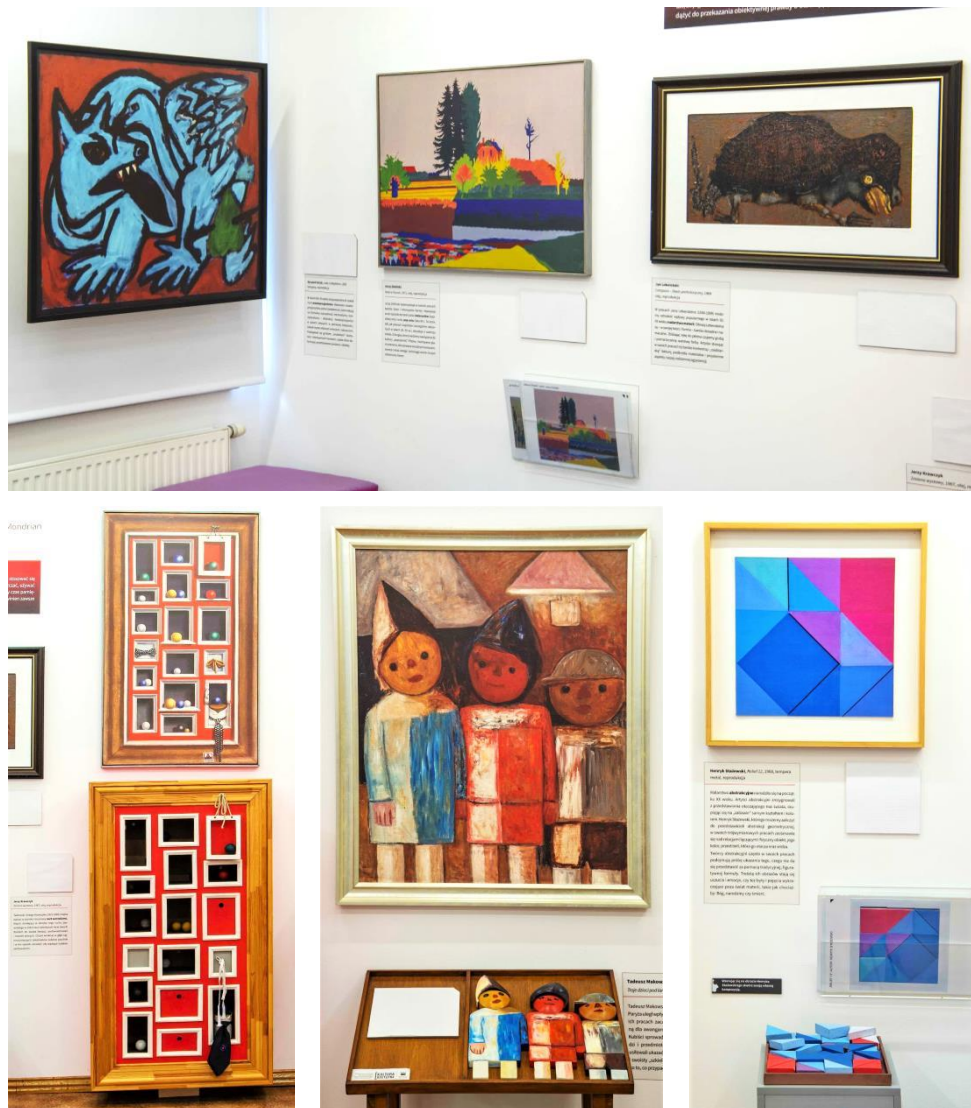
Odpowiedzi na nie rzadko są jednoznaczne lub łatwe, ale przecież sama sztuka też prawie nigdy taka nie jest.

OBLICZA MALARSKIEJ EKSPRESJI – DEFORMACJA

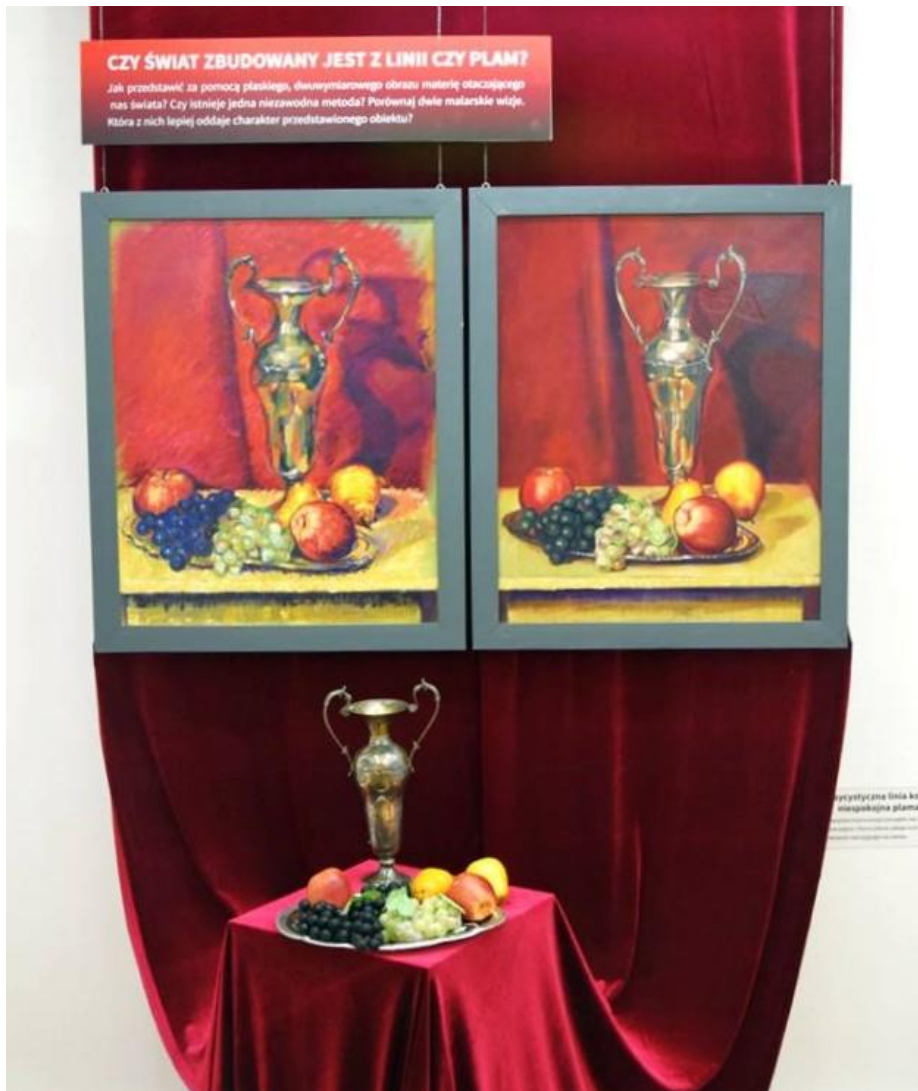
Na przykładzie prac przedstawicieli wybranych kierunków w malarstwie XX wieku, takich jak: abstrakcjonizm, kubizm, surrealizm, kapizm, czy neoekspresjonizm, pokazano różnorodność strategii artystycznych, służących przedstawianiu nie tylko otaczającego nas świata zewnętrznego, ale także wewnętrznego uniwersum emocji, marzeń i podświadomości.

Prezentowane w tej części obrazy zostały opisane alfabetem Braille'a i wyposażone w kopie tyflograficzne, by przybliżyć omawianą tematykę osobom z dysfunkcją wzroku. Z myślą o nich oraz o młodszych zwiedzających stworzono również kilka stanowisk do kreatywnej zabawy.

OBLICZA MALARSKIEJ EKSPRESJI – PLAMA KONTRA LINIA

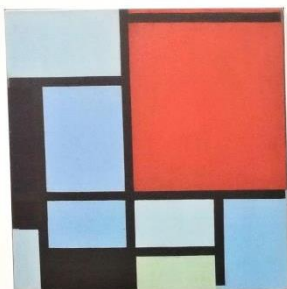
W zależności od zastosowanej techniki, przenoszony na płótno obiekt może prezentować się w diametralnie różny sposób. Za pomocą linii można wyrazić porządek, ład i harmonię. Plama dobrze oddaje ruch i ekspresję otaczającego nas świata. Zwiedzający mogą się o tym przekonać porównując dwie martwe natury, przedstawiające tę samą paterę owoców. Następnie, z użyciem specjalnej siatki malarskiej, mogą sami spróbować swoich sił przy odwzorowywaniu kompozycji.

OBLICZA MALARSKIEJ EKSPRESJI – OD FIGURACJI DO ABSTRAKЦИИ

„Pragnę zbliżyć się do prawdy tak ściśle, jak to tylko możliwe. Dlatego wszystko sprowadzam do abstrakcji, aż dojdę do tego, co stanowi o (wewnętrznej) istocie każdego przedmiotu”. Zaczerpnięty od Pieta Mondriana cytat oraz kopie jego obrazów posłużyły ukazaniu procesu przejścia od malarstwa figuratywnego do twórczości abstrakcyjnej.

Sztuka abstrakcyjna w takim ujęciu nie jawi się jako próba oderwania twórczości od rzeczywistości, lecz jako próba „wydestylowania” jej esencji, jej najbardziej istotnych i fundamentalnych elementów.

OBLICZA MALARSKIEJ EKSPRESJI – OD FIGURACJI DO ABSTRAKЦИИ

Podobny proces, jak w przypadku malarstwa Mondriana, ukazany został na monitorze prezentującym cykl 11 rysunków litograficznych Pablo Picassa, na których przedstawiono stopniowe „upraszczanie” sylwetki byka.

Z kolei stanowisko z mikroskopem, umożliwiające obejrzenie różnych tkanek pod dużym powiększeniem, pozwala dostrzec podobieństwo pomiędzy malarstwem abstrakcyjnym, a „obrazami” tworzonymi przez naturę.

Od szczegółu do ogółu

Pablo Picasso w serii 11 rysunków litograficznych powstałych w latach 1945-1946 ukazuje naszym oczom byka. Pierwotna, bardzo szczegółowa wizja ulega daleko idącym modyfikacjom i uproszczeniom, aż w końcu zostaje z niej tylko kilka kresek. Artysta, odrzuca nieistotne detale i próbuje uchwycić to, co jest najbardziej charakterystyczne w przedstawianym zwierzęciu.

MOB
MUZEUM
OKRĘGOWE
IM. LEONA WYCZÓŁKOWSKIEGO
W BYDGOSZCZY

Przestrzeń edukacyjna „Zabawy ze sztuką”

Centrum Edukacji Muzealnej, ul. Mennica 6

Koncepcja: Mateusz Soliński

Aranżacja plastyczna: Ewa Widacka-Matoszko

Fotografie obiektów: Wojciech Woźniak, Mateusz Soliński